

SKORKA RENÁTA* – WEISZ BOGLÁRKA**

A királyné asztala

Luxemburgi Erzsébetet férje, I. Albert magyar király 1439. október 27-én Neszmélyben bekövetkezett halálának híre minden jel szerint unokatestvérének, Garai László macsói bánnak birtokán érte. Legalábbis a királyné bizalmasának, Kottaner Jánosnének emlékirata erről tájékoztat.¹ Erzsébet pontos tartózkodási helyét nem ismerjük, de az ez idő szerint Visegrádon tartózkodó komorna „Budán túl”-ra,² nyilván attól délebbre teszi a kérdéses Garai-birtok fekvését. A várandósságának félidején túl lévő özvegy hollétét illető első biztos információnk november 1-jéről származik, amikor is a királyné saját Fejér megyei birtokán, Adonyban (*in villa nostra Adon vocata*) állított ki oklevelet.³ November 3-án az özvegyet mindenesetre már egy másik, a királynéi birtokállományhoz tartozó településen, Óbudán találjuk, ahol még az azt követő napon is oklevelet adott ki.⁴ Mivel legközelebbi tartózkodási helyéről, Visegrádról november 9-én értesülünk, elképzelhetőnek tartjuk, hogy Albertet Erzsébet óbudai tartózkodása alatt, de még Visegrádra érkezése előtt helyezték végső nyughelyére. Albert holttestét Neszmélyből előbb Győrbe vitték, hogy onnan Bécsbe szállítsák, erre azonban nem került sor, és a királyi tetemet végül Fehérvárra hozták.⁵ A várandós asszony sietős, visegrádi útjának háttérében az a tényező állt, hogy Erzsébet megingathatatlanul hitte, szíve alatt a leendő királyt hordja, s megszületendő fia számára mindenáron biztosítani kívánta a legitim uralkodáshoz szükséges, Visegrádon őrzött koronázási

* A szerző a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont (MTA BTK) „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport (LP2015-4/2015) tagjaként készítette a tanulmányt.

** A szerző az MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport (LP2015-4/2015) vezetőjeként készítette a tanulmányt.

¹ A korona elrablása. Kottaner Jánosné emlékirata 1439–1440. Fordította és közlésezi Mollay Károly. Bp., 1978. (a továbbiakban: A korona elrablása) 8.

² Uo.

³ Adonyról tudjuk, hogy azon birtokok közé tartozott, amelyeket 1424 májusában Erzsébet anyja, Borbála királyné visszakapott férjétől, Zsigmond magyar királytól, illetve vejétől, Albert osztrák hercegtől. Az 1424. május 25-én kelt oklevél szerint Adonyhoz ménések is tartoztak (*Adon cum equaciis ibidem habitis*) ld. DL 39 284.

⁴ DF 239 735., DL 80 700.

⁵ Regesta Imperii XII. Albrecht II. 1438–1439. Bearb. Hödl, Günther. Wien–Köln–Graz, 1975. 275.

ékszereket, mindenekelőtt a Szent Koronát.⁶ A magyar előkelők azonban ugyancsak sürgetőre fogták a dolgot, s az ország szükségleteire és az oszmánok általi fenyegetettségére hivatkozva nem mutattak hajlandóságot arra, hogy kivárják a gyermek világra jöttét, az özvegy királynét minden eszközzel megpróbálták afelé hajlítani, hogy újból férjhez menjen.⁷ Esetlegesen hitelt adhatunk Bonfini elbeszélésének, mely szerint a leendő férj személyéről a magyar rendek országgyűlésen kívántak dönteni, amely fórum egyszersmind kiváló lehetőséget kínált arra is, hogy a házasságkötés ügyében nyomást gyakoroljanak az aszszonyra. Erzsébet késznek mutatkozott alávetni magát az országgyűlés döntésének, el is hagyta a számára olyannyira fontos Visegrádot,⁸ és visszatért a központibb fekvésű Óbudára, ahonnan szemmel láthatóan november 27-től december 29-ig alig-alig mozdult ki, csak két esetben, december 7-én, illetve 23-án állított ki Budán oklevelet.⁹ A hosszúra nyúlt óbudai tartózkodást talán az országgyűlés időpontjának halogatása magyarázhatja. 1440. január 3-tól január 23-ig azonban egyetlen megszakítással a királyné jelenléte folytonosan és rendszeresen kimutatható Budán,¹⁰ így egy esetleges országgyűléssel ezen időpontban számolhatunk. Erzsébet látszólag engedett a januári döntésnek, mely a 33 esztendő aszszonynak férjül a 16 éves „keresztény parasztot”,¹¹ III. Ulászló lengyel királyt szánta. Az özvegy a rákényszerített kamasz személyét a vállára nehezedeő politikai elvárások csillapítása, az időnyerés reményében fogadta el, valójában azonban esze ágában nem volt feleségül menni a lengyelhez, ha fiút szül, azért, ha pedig lányt, akkor azért. A szükségesnél többet nem időzve Budán, január 28-án már ismét Visegrádon találjuk,¹² ahol azonban nem sokáig volt maradása. Óvatosabbnak és elővigyázatosabbnak bizonyult annál, mintsem hogy a magyar urak elvárását teljesítve gyermekének Visegrádon adjon életet. Feltett szándéka volt, hogy a megváltozott politikai erőviszonyok közepette minél távolabb kerüljön a lengyel párttól, ezért Pozsonyban, az ország nyugati határszélén, ugyanakkor mégis magyar területen kívánta megszülni gyermekét. Elhatározása mögött komoly súllyal eshetett latba, hogy Albert október 23-án tett végrendeletében meghagyta, ha fia születik, székhelyét Pozsonyban tartsa.¹³

A királyné kapcsolata Pozsony városával Albert halálát követően szorosnak mondható. Erzsébet már férje elhunya után pár nappal, november 3-án levelet intéz a pozsonyiakhoz, akik szemmel láthatóan a király halálának hírére megpróbálják elodázní az uralkodó 1439. szeptember 29-én kelt utasítását. Albert ugyanis halála előtt egy szűk hónappal felszólította

⁶ A Szent Koronát 1439 nyarán bízza az uralkodói pár a Visegrád élén álló bizalmasukra, Bazini Györgyre. Ld. Pálosfalvi Tamás: Koronázástól koronázásig. A korona elrablása és hazatérése (1440–1464). In: A Szent Korona hazatér. A magyar korona tizenegy külföldi útja (1205–1978). Szerk. Pálffy Géza. Bp., 2018. 129.

⁷ Uo.

⁸ 1439. november 23-án még Visegrádon keltez, lásd DL 63 821.

⁹ A magyar szakirodalomban elterjedt téves nézet szerint Erzsébet kevés kivétellel az 1439. év decemberét és az azt követő január nagy részét Budán töltötte. A korona elrablása i. m. 85. 7. jegyz. – Az óbudai tartózkodás kezdetére ld. DF 250 205., az utolsó óbudai kiadványára lásd DL 97 175. A két Budán kiállított okmány időrendben: DF 213 039., DF 287 582.

¹⁰ 1440. január 3-án kelt oklevelét ld. DF 281 455., a 23-án keltet ld. DF 270 875. Vízkereszt előestéjén Esztergomban volt (DF 239 741), de Vízkereszt napján már ismét Budán (DF 250 207).

¹¹ A korona elrablása i. m. 13.

¹² DF 239 747.

¹³ DF 258 374.

a várost, hogy azt a 4000 aranyforintot, amiért a pozsonyiak a pozsonyi késben bérbe vették az esztergomi érseki tizedet, fizessék ki Csetneki László választott nyitrai püspöknek és érseki kormányzónak (*gubernator*), aki a kérdéses összeget a lengyel Stiborici Miklósnak fogja átadni, ugyanis utóbbi Albertnek Szent Márton napjáig (november 11.) 7000 aranyforintot kölcsönzött a törökkel és a királyság más ellenségeivel szembeni védekezés megszervezésének költségeire.¹⁴ Október 18-án az uralkodó Esztergomból szólította fel a pozsonyiakat, hogy a pénzösszeg kifizetése elhalasztásának az ország és lakói láthatják kárát (*land und leut darumb scheden emphiengen*).¹⁵ A pozsonyiak szemmel láthatóan mindent elkövettek, hogy a jelentősnek mondható summa átadását halogassák, ezért Erzsébet, tekintettel a törlesztés közeledő időpontjára, november 3-án felszólította őket, hogy ne késlekedjenek tovább a 4000 aranyforint Csetnekinek történő átadásával.¹⁶ A határnapot követően, november 12-én Erzsébet újabb levélben fordult a polgárokhoz, kérve őket, hogy maguk közül két vagy három patríciumot (*duos aut tres ex vobis potiores*) küldjenek hozzá Visegrádra, akik a királyné tárgyalásain részt vehetnek,¹⁷ az alkalom egyszersmind remek lehetőséget kínálhatott arra, hogy a pozsonyiak által valószínűleg figyelmen kívül hagyott fizetési felszólításról is szót ejtsenek. Az adósság ügye szemmel láthatóan nem rendeződött azonban továbbra sem, hiszen az özvegy január 22-én Budáról üzen Pozsonyba, hogy a sokat emlegetett 4000 aranyforintot ezúttal Stiboricinak, vagy egy emberének adják át.¹⁸ Majd Visegrádra visszatérve január 28-án szólítja fel a várost a Stiboricinak történő február 2-ig lezajló kifizetésre.¹⁹ Mire Erzsébet levelét a pozsonyiak kézhez kapták, az özvegyben már kész terv fogalmazódott meg azt illetően, hogy a visegrádi őrzési helyéről eltulajdonítva a Szent Koronát utazik tovább Komárom érintésével a határszéli városba. A gyanú eloszlátása végett a várandósság igen előrehaladott állapotában lévő királyné már jó előre elhagyta Visegrádot, és február 8-án immáron Komáromból értesíti a pozsonyiakat, hogy a Stiboricinak fizetendő 4000 aranyat ideiglenesen kölcsönözzék meg a polgárok, s küldjenek újfent két vagy három követet hozzá, Komáromba.²⁰ A pozsonyiak, úgy tűnik, nemigen mozgósították erőiket a királyné kérésére, ezért Erzsébet február 15-én Christoph Fladnitzer²¹ személyében követet küldött hozzájuk, aki nem írásban, hanem szóban továbbította a királyné szavait.²² A számos követséget teljesített küldönc szavai ezúttal hatottak, február 17-én éjszaka a város két előkelő polgárát, Barthalome Scharrachot²³ és Peter Jungettelt²⁴ indította

¹⁴ DF 239 728.

¹⁵ DF 239 731.

¹⁶ DF 239 735.

¹⁷ DF 239 736.

¹⁸ DF 239 746.

¹⁹ DF 239 747.

²⁰ DF 239 748.

²¹ Christoph Fladnizert 1440-ben Cillei Ulrik Sopron élére nevezte ki. Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I. Bp. 1996. 416.

²² DF 239 749.

²³ Barthalome Scharrach 1429-ben pozsonyi polgármester, 1433–1435, illetve 1449–1450 között pozsonyi bíró, 1435–1436, 1437–1439 és 1446–1447 között pozsonyi esküdt. Majorossy Judit: Egy határ menti szabad királyi város középkori igazgatásának vázlatos története. (Tanulmány egy készülő pozsonyi archontológiai kötet elé). TSz 57. évf. (2015) 465–466.; Ortvy Tivadar: Pozsony város története III. Pozsony, 1894. 411.

útnak Komáromba,²⁵ nem sokkal utánuk Hans Leibgeben és Ludwig Königsfelder²⁶ is felkereste a királynét, s róluk azt is tudjuk, hogy bizonyosan nem üres kézzel mentek, a számadások szerint bort szállítottak Erzsébet udvarába.²⁷ A királyné minden jel szerint február 21-én a reggeli órákban hagyta volna el Komáromot, már a szekerek és a szolgálók is útra készen álltak Pozsony felé, mikor a vártnál egy héttel korábban az asszony vajúdni kezdett. A pozsonyi indulásra időzítették a korona Visegrádból történő ellopását is, így Kottaner Jánosné László születésével egy időben érkezett meg a koronázási ékszerrel Komáromba.²⁸

A gyermek idő előtti világra jöttével bekövetkezett váratlan fordulat szükségessé tette az addigi elképzelések újratervelését: a gyermekágyban fekvő királyné egyelőre nem vágthatott neki a pozsonyi útnak, már csak azért sem, mert a február végi tél igen keménynek mutatkozott.²⁹ Így az özvegy udvartartása kénytelen volt hosszabb időre Komáromban berendezkedni. Erzsébet utolsó Komáromban kiállított oklevele 1440. május 11-én kelt,³⁰ ami három hónapnál is hosszabb komáromi tartózkodást jelent, összezárva az illetéktelenül eltulajdonított Szent Koronával. László születésének tényéről két hírnök tájékoztatta a pozsonyiakat, akik nyilván azt is világossá tették a polgárok számára, hogy a királynénak és kíséretének vendégül látásáról, illetve ellátásáról egyelőre nem a városnak kell gondoskodnia. Igazi megkönnyebbülés lehetett ez a pozsonyiak számára, a két hírnök markát február 26-án 20 aranyforint ütötte.³¹ Természetesen az ajándékok azért így sem maradhattak el. Február 28-án a pattantyúsmester pincéjéből a borkorcsolyás (*vaszieher*) 2 dreiling (*ternarius*)³² bort rakodott szekerre, a hordókra egy festővel a város címerét (*schilt*) festették, s azokat Ludwig Königsfelder és Hans Leibgeben adták át a gyermekágyban (*kindlpett*) fekvő királynénak. A bort szállító két szekeret két lovas kísérte, s néhány legény a szekéren is ült, hogy a hordók le- illetve felrakodásánál segédkezzenek.³³ Márciusban újabb követség és borszállítmány indult útnak Pozsonyból Komárom felé. Ezúttal március 7-én Peter Junggettelt küldte a város a királynéhez, aki négy segítőjével lovagolt, utóbbiaknak az volt a dolga, hogy a Dunán való átkelését segítse. A jelek szerint a tél még mindig keményen tartotta magát, hiszen jégen kellett közlekedniük.³⁴ A nehezített útviszonyok dacára

²⁴ Peter Junggettel 1439–1440, 1444–1445, 1447–1448-ban pozsonyi esküdt, 1442–1444 között pozsonyi polgármester, 1450–1452 között pozsonyi bíró. Ortvy Tivadar: Pozsony város története III. i. m. 412–414., Majorossy Judit: Egy határ menti szabad királyi város i. m. 466.

²⁵ DF 277 058. fol. 178v. (358).

²⁶ Ludwig Königsfelder 1436–1437, 1438–1439, 1443–1444-ben pozsonyi esküdt, 1442–1443, 1447–1450, 1467–1468-ban pozsonyi bíró, 1453–1454, 1457–1460, 1465–1467 között pozsonyi polgármester. Ortvy Tivadar: Pozsony város története III. i. m. 410–413., Majorossy Judit: Egy határ menti szabad királyi város i. m. 466.

²⁷ DF 277 058. fol. 179r. (359).

²⁸ A korona elrablása i. m. 31–33.

²⁹ A pozsonyi számadáskönyvből kiderül, hogy február 3-án egy hajót kellett kivágniuk a jég fogságából, ld. DF 277 058. fol. 93r. (183).

³⁰ DL 13 544.

³¹ DF 277 058. fol. 206v. (414).

³² Nagyjából 2148 liternek felel meg, vö. Bogdán István: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmértékek 1874-ig. Bp. 1991. 173.

³³ DF 277 058. fol. 96v. (190), 277 058. fol. 179r. (359), 277 058. fol. 195v. (392).

³⁴ DF 277 058. fol. 97v. (192), 277 058. fol. 103r. (203).

Jungettel március 9-re már szerencsésen Komáromba ért,³⁵ ahol a következő napon ki is hallgatta a királyné, s itt kiderült, hogy a városnak kicsit mélyebben a kincstárába kell nyúlni. A komáromi udvartartásnak ugyanis – nem elfeledve, hogy a negyven napos böjt derekán járunk – szüksége volt fél mázsa olajra,³⁶ ugyanennyi fűgére (*veigen*), 100 heringre, egy légely (hordó) édes borra. A tárgyalás során a pozsonyi követ sem távozott „üres kézzel”, Erzsébet ugyanis biztosított az ez idő szerint kiépítendő városi vágóhid (*Schlachtpruk*) költségeihez 100 aranyforintot,³⁷ illetve a pattantyús udvarban álló mozsárágyút a pozsonyiaknak adja, s hogy ne kerekedjék viszály, ígéretet tesz arra, hogy az ispánt is tájékoztatja erről.³⁸ Talán éppen a böjti finomságokkal tért vissza Komáromba a pozsonyiak képviselőiben március 22-én Barthalome Scharrach negyed magával, és húsvét napjáig tartózkodott ott.³⁹ Húsvét napján, 1440. március 27-én a királyné felkelt a gyermekágyból.⁴⁰ Kottanémé beszámolója szerint nem sokkal ezt követően érkezhettek meg Komáromba Tallóci Matkó és Marcali Imre, akik lengyelországi küldöttségükből visszatérően híril hozták Ulászló magyar királlyá választását, s újfent arra próbálták rávenni a királynét, hogy menjen feleségül a lengyel uralkodóhoz.⁴¹ A két előkelőt az özvegy Szönyben elfogatta és Komáromba áthajóztatva fogságba vetette őket.⁴² Erzsébet 1440. április 1-jén Pozsonyhoz intézett levelet, melyben arra hivatkozva, hogy seregre van szüksége (*wir iecz volkch bedürffen werden*), amelyhez pénz kívántatik (*darczu wir gelt haben müssen*), kérte a várost, hogy a tized terhére 2000 aranyforintot adjanak át neki.⁴³ A város vélhetően nem a teljes 2000 aranyforintot adta át ekkor, de kötelezettséget vállalhatott arra, hogy részletekben – esetleg éppen 500 aranyforintjával, ahogy arról lejjebb még lesz szó – az elkövetkezendő hónapokban folyósítja a summát.

Áprilisban azonban nemcsak nagyobb pénzbeli támogatás érkezhett Pozsonyból Komáromba. Bizonyosan tudjuk, hogy április 12-én Paul Langen és Peter Jungettel hajón hat hajóslegény (*schiffgeselle*) közreműködésével egy légely malváziát, sütni és párolni való húst (*fleisch czu proten, czu syden*), tojást (*ayer*), cukrot (*zokker*) és zabot (*hafen*) vittek a királynénak.⁴⁴ Mindezzel azonban még korántsem zárult le az özvegy megsegítése, egy nappal Ulászló magyar területre érkezése előtt, vagyis április 22-én Erzsébet sereg felfogadására további pénzfolyósítás reményében fordult a városhoz.⁴⁵ Utasítása szerint a pozsonyiak által neki ígért 500 aranyforintból 100-at rögvest adjanak át megbízottjának, Leonard Arbergnek, a többit ráérnek később megfizetni. A rákövetkező napon a város Komáromba

³⁵ DF 241 783.

³⁶ Böjt idején az állati zsiradék helyett az olaj fogyasztása is megnövekedett, vö. Kulcsár Zsuzsanna: Így éltek a lovagkorban. Bp. 2007. 94.

³⁷ A vágóhid a Vödrici torony és a Szent Márton torony közötti falszorosnál (zwinger) épült vö. DF 277 058. fol. 110v. (220).

³⁸ DF 241 783.

³⁹ DF 277 058. 179r. (359).

⁴⁰ A korona elrablása i. m. 39.

⁴¹ Uo. 39–41.

⁴² Uo. 42.

⁴³ DF 239 753.

⁴⁴ DF 277 058. fol. 179v. (360).

⁴⁵ DF 239 758.

küldi Lienhard Horndlt⁴⁶ hajón három hajós (*schiffleute*) társaságában, utóbbiak feladatuk kapják azt is, hogy a folyásiránnyal szemben visszahúzzák a sajkát (*dieselbige zulln hinwider gegen dem wasser geczogen haben*).⁴⁷ A számadáskönyvben a követséghez nem kapcsolódnak termékekre vonatkozó bejegyzések, ezért azt valószínűsítjük, hogy Horndl a kért összeget vihette magával. Mire Komáromba ért, az ott tartózkodó királynénak és komornájának fejében már összeállt a következő igencsak titkos terv, jelesen a néhány hetes László Fehérvárra vitele és megkoronázása, amelyre a soron következő nagyobb egyházi ünnepen, pünkösdi napján (május 15-én) kívántak sort keríteni.⁴⁸ A két asszony elhatározását minden jel szerint Horndl is megoszthatta, aki sietve térhetett vissza Pozsonyba, hogy a város illő követséget állítson ki, s indíthasson útnak a koronázóváros irányába.

Erzsébet május 11-én még bizonyosan Komáromban tartózkodott,⁴⁹ sőt, ezen a napon még levelet is intéz a pozsonyiakhoz, melyben háláját fejezi ki, amennyiben a város Lichtensteinnek⁵⁰ már átadott 500 forintot, ha azonban erre még nem került sor, akkor azt kéri, hogy ne is tegyék meg, hanem küldjék el neki megbízottjával, aki mellé Szentmáriáig (Somorjáig) adjanak egy kísérőt is.⁵¹ A levél vélhetően akkor íródott, amikor a királyné még nem döntött Fehérvárra menetelének időpontját illetően, mivel Somorja a Komárom felé vezető út egyik állomása volt. Lichtenstein azonban már nem volt Pozsonyban, mire a királyné levelét kézhez vették, mert a város május 12-én adott neki 40 zsemlét (*semellen*) és 1 légely malváziát, s Lienhard Horndl Köpcsénybe vezette.⁵² Köpcsényen keresztül lehetett eljutni Hainburgba, avagy a másik irányban Oroszvárra,⁵³ innen pedig Győrbe, ahonnan akár Komáromba, akár Fehérvárra tovább lehetett menni. Stefan Ranés pozsonyi bíró és Paul Lang esküdt május 17-én Komáromban kelt levele szerint VI. Albert herceg és Lichtenstein nem ért oda a koronázásra (ennek azonban ellentmond a koronázáson személyesen jelen lévő Kottanerné naplója), ami arra utalhat, hogy együtt utazhattak, így feltételezhetjük, hogy Lichtenstein Pozsonyból Köpcsényen át nem Oroszvár, hanem Ausztria felé vette útját. Nem kizárt, hogy a Komáromból visszatérő Horndl adta tudtára Lichtensteinnek, hogy László koronázására kísérje Fehérvárra Albertet, László gyámját.⁵⁴ Maguk a pozsonyi

⁴⁶ Ismert pozsonyi kereskedő, 1440-ben pozsonyi esküdt, aki 1442-ben a pozsonyi verde kamara-ispánja is volt. Vö. Ortvy Tivadar: Pozsony város története III. i. m. 412.; Weisz Boglárka: A pozsonyi kamara felállítása és működése a Zsigmond korban. In: Veretek, utak, katonák. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Kádas István–Skorka Renáta–Weisz Boglárka. Bp., 2018. 30–32., 46–47.

⁴⁷ DF 277 058. fol. 179v. (360), 277 058. fol. 110r. (219).

⁴⁸ A korona elrablása i. m. 45.

⁴⁹ Vö. DL 13 544.

⁵⁰ Lichtenstein és más urak érkezéséről 1440. április 2-án tájékoztatja Pozsonyt Erzsébet, és időt kér, mert arra számít, hogy Lichtensteinnel történő megbeszélések Pozsony városának is segítségére lesznek (DF 239 754.). 1440. április 5-én kelt oklevélből pedig kiderül, hogy Komáromba megérkezett Lichtenstein, és a pozsonyiaknak megígéri, hogy segítséget fog küldeni (DF 239 756).

⁵¹ DF 239 759.

⁵² DF 277 058. fol. 195v. (392).

⁵³ DF 239 369. Vö. Kovács Viktória: A pozsonyiak vámmentessege az Anjou- és a Zsigmond-korban. In: Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Weisz Boglárka. Bp., 2016. 362.

⁵⁴ Albert 1440. április 10-től viselt gyámságára vonatkozó eseményekre ld. Langmaier, Konstantin Moritz Ambrosius: Erzherzog Albrecht VI. von Österreich (1418–1463). Köln–Weimar–Wien, 2015. 47–51.

követek, a pozsonyi bíró, azaz Stefan Ranes,⁵⁵ Lienhard Horndl és Lang Paullal⁵⁶ május 14-én este Horndl szekerein, néhány lovas kíséretében⁵⁷ Fehérvárnak vették az irányt, ahol László koronázása lesz. A tervek szerint négy hétig (június 11-ig) maradtak volna Fehérváron.⁵⁸ A pozsonyiak ezúttal sem utaztak üres kézzel, hiszen búzalisztból készült zsemlek (*semellen*), két küfel só (*salcz*), két nagy kenyér (*proten*), két lat sáfrány (*saffran*), fél font bors (*piper*), egy firding gyömbér (*ingber*), 3 font olívaolaj (*pawmöl*) döcögött a szekéren.⁵⁹ Stefan Ranes és Lang Paul útközben felvette Istvánt is, talán Rozgonyi Istvánt, így május 17-én érkeztek meg Komáromba,⁶⁰ Horndl azonban valószínűleg egyenesen Fehérvárra ment, így nem kizárt, hogy a másik két pozsonyival ellentétben odaért a koronázásra.

Május 12-e késő délutánján⁶¹ indult útnak Erzsébet is gyermekével, valamint Cillei Ulrikkal és Szécsi Tamással és testvéreivel Komáromból Fehérvárra.⁶² Estére Tatán találtak szállást, majd május 13-án jutottak el Gerencsérbe, ahol „nagyon rideg szállásunk volt, szívesen ettünk volna, de nem sokat találtunk itt, mert péntek volt, jól böjtöltünk”.⁶³ A következő napon érkeztek meg Fehérvárra,⁶⁴ ahol május 15-én, pünkösöd napján, a koronázás előtt Újlaki Miklós lovaggá ütötte Lászlót,⁶⁵ ezt követően Szécsi Dénes esztergomi érsek megkoronázta a gyermeket. A koronázáson Cillei Ulrik tartotta László feje fölé a koronát, Újlaki Miklós pedig többeket lovaggá ütött.⁶⁶ Rajtuk kívül a koronázáson a híradások szerint ott volt⁶⁷ Benedek győri püspök, Gatalóci Mátyás veszprémi püspök Kottaner Jánosné, Erzsébet királyné, Frangepán Bertalan, Szécsi Tamás és fivérei, a fehérvári

⁵⁵ 1437 és 1441 között Stefan Ranes a városbíró Pozsonyban. Majorossy Judit: Egy határ menti szabad királyi város i. m. 466.

⁵⁶ 1439-ben pozsonyi esküdt (Ortvay Tivadar: Pozsony város története III. i. m. 392.), 1451-ben Pozsony alpolgármestere (Majorossy Judit: Egy határ menti szabad királyi város i. m. 466.).

⁵⁷ DF 277 058. fol. 182v. (362).

⁵⁸ *Item am heiligen Pffingstag obund ist unser richter und der Linhart Horndl und Lanng Pauel ausgefahren mit etzlichen reitunden gesellen ken Weissenpurgkch zu unser genedigen frawen, der kunigin, als man unsern genedigen herren, den kunigk Lasla kronen schold, und beliben aus und untz in dy vierde wochen* – DF 277 058. 180r. (361).

⁵⁹ DF 277 058. 180r. (361).

⁶⁰ Czech János-gyűjtemény, MTA KIK Kézirattár, Tört. Oklevéltan 4rét., 14. Győr történetére vonatkozó vegyes jegyzetek, V. tétel, Collectanea ad historiam civitatis Jaurinensis. 5. sz. (Köszönjük Lakatos Bálintnak, hogy felhívta figyelmünket a forrásra).

⁶¹ Stefan Ranes pozsonyi bíró és Paul Lang esküdt május 17-én Komáromban kelt levele szerint a királyné csütörtök este (phincztag ze abent) hagyta el Komáromot. Czech János gyűjtemény, MTA KIK Kézirattár 14. V. 5.

⁶² A korona elrablása i. m. 47.

⁶³ Uo 49.

⁶⁴ Uo 50.

⁶⁵ Kottanerné ezen híradását a Komáromban tartózkodó, jól értesült pozsonyi követek is megerősítik: *vor der chrönung hat in [ti. Lasla] Wanfi Niclas ze ritter ge slagen*. Czech János gyűjtemény, MTA KIK Kézirattár 14. V. 5.

⁶⁶ A korona elrablása i. m. 50–55.

⁶⁷ Tóth-Szabó Pál több főurat és várost is megnevez, forrást azonban felsorolásához nem ad, így bár elképzelhető több név esetén is, hogy valóban jelen voltak, csak azokat említjük, akiket írott forrással tudunk alátámasztani. Vö. Tóth-Szabó Pál: A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon. Bp. 1917. 174. Ugyanakkor elképzelhető, hogy az elbeszélő forrásokban szereplő személyek egy része valójában nem vett részt a koronázáson.

polgárok;⁶⁸ Harapki Botos András, Tamási János vajda fiai, László és Imre,⁶⁹ Kanizsai Imre és László,⁷⁰ a budai polgárok és más, meg nem nevezett városok polgárai;⁷¹ az esztergomi káptalan képviselői;⁷² Debrentei Him fia Benedek fiai;⁷³ Rozgonyi ifj. János.⁷⁴

Erzsébet május 18-án még Fehérvárott adott ki oklevelet,⁷⁵ május 27-én pedig már Győrben keltezett.⁷⁶ Kottanerné szerint amikor Ulászló Budára bement, azaz május 21-én,⁷⁷ még Fehérvárott voltak, és csak e hír hallatán döntöttek arról, hogy továbbmennek. Előbb Veszprémbe akartak menni, de oda nem engedték be a királynét, majd Győr lett a cél, ami-be a győri püspök bele is egyezett.⁷⁸ Ezek szerint május 21-e után indultak útnak. 23-án a pozsonyiak 3 legényt küldtek a Duna mellé, hogy éjjel várják egy sajkával (*zullen*) a városbírót, akinek a királynétól, Fehérvárról történő visszaérkezését jelezték.⁷⁹ Mindez arra utal, hogy a pozsonyi bíró a komáromi kitérőt követően továbbment Fehérvárra, vagy azt, hogy a bíró Komáromban maradt, a pozsonyiak nem tudták. A két lehetőség közül ez utóbbinak van a kisebb lehetősége. A bíró azonban nem érkezett meg, ezért május 24-én a pozsonyiak három halászlegényt fogadtak fel, hogy éjszaka egy hajóval (*zullen*) várják a Komáromból, a királynétól hazafelé tartó bírót.⁸⁰ A bíró azonban ezen az éjszakán sem tért vissza Pozsonyba, kéréssel fordulhatott azonban a város felé, mert május 25-én egy hajóval (*schiff*) és egy hajóssal Győrbe zsemlet (*semellen*) és kenyeret (*prot*) küldtek a királyné tiszteletére, akinél a bíró, Stefan Ranés és Lienhard Horndl is ott volt.⁸¹ A hajó bizonyosan még ugyan-ezen a napon el is ért Győrbe, így feltételezhetjük, hogy a királyné vagy május 25-én, esetleg 24-én már Győrbe meg is érkezett. Kottanerné elbeszélése szerint két nap volt az út

⁶⁸ A korona elrablása i. m. 54–55. Kottanerné elbeszélése szerint VI. Albert herceg is részt vett a koronázáson, ezt azonban a pozsonyiak levele cáfolja. Vö. Czech János gyűjtemény, MTA KIK Kéziratár 14. V. 5.

⁶⁹ Thuróczy János: A magyarok krónikája. Bp., 2001. 269. (A vonatkozó rész Bellus Ibolya fordítása). Bonfini, Antonio: A magyar történelem tizedei. Ford. Kulcsár Péter. Bp., 1995. 166. Thuróczy a krónikájában említi, hogy Garai László is ott volt a koronázáson, de ezt Kottanerné naplója egyértelműen megcáfolja. A korona elrablása i. m. 46.

⁷⁰ Bonfini, Antonio: A magyar történelem tizedei i. m. 166.

⁷¹ Magyar Regesták a bécsi császári levéltárból 1118–1605. Horváth Mihálytól. Magyar Történelmi Tár 1. sorozat 9. kötet (1861) 59–60.

⁷² Május 18-án még Fehérváron Erzsébet az előtte személyesen megjelent káptalan képviselőinek kérésére szólítja fel a visegrádi várnagyát, hogy sem a káptalant, sem jobbágyait ne zaklassa. DF 237 810.

⁷³ Számukra május 16-án még Fehérváron Erzsébet a fehérvári káptalantól Szalónak várva vonatkozó oklevél átírását kéri. DL 100 558.

⁷⁴ Pálosfalvi Tamás: A Rozgonyiak és a polgárháború (1440–1444). *Századok* 137. évf. (2003) 906.

⁷⁵ DF 237 810.

⁷⁶ Házi Jenő: Sopron királyi város története. I. rész, 3. kötet. Oklevelek és levelek 1430-tól 1452-ig. Sopron, 1924. 197–198.; DF 202 696., DL 30 312.

⁷⁷ Joannis Dlugossii seu Longini canonici Cracoviensis Historiae Polonicae Libri XII. Tomus IV. Libri XI. XII. Cura et impensis Alexandri Przedziecki. 1711. 734.

⁷⁸ A korona elrablása i. m. 51–52., 58.

⁷⁹ DF 277 058 fol. 122.r. (243.).

⁸⁰ DF 277 058 fol. 122v. (244.).

⁸¹ DF 277 058 fol. 196r. (393.).

Győrbe,⁸² és ha ezt valós információnak tekintjük, akkor egy hírnök a Fehérvár és Pozsony közötti utat képes volt egy nap alatt teljesíteni. Ha a pozsonyiak feltételezték, hogy május 23-án a bíró éjjel megérkezik Pozsonyba (ha nem, akkor ez 24-én fog bekövetkezni), akkor joggal gondolhatjuk, hogy a bíró hazajöttét hírül adótól olyan információval rendelkeztek, hogy május 23-án indul útnak a bíró, akinek minden bizonnyal egy teljes napra lett volna szüksége Pozsonyba eljutni. Ha elfogadjuk azt, amit Kottanerné leírt, akkor az eseményeket úgy rekonstruálhatjuk, hogy Ulászló Budára történő bevonulását május 22-én tudhatták meg, e napon döntöttek a másnapi indulásról, és így május 24-én késő éjjel érkeztek Győrbe. A pozsonyi bíró innen küldhetett hírnököt a pozsonyiakhoz a kéréssel, akik azt a következő napon teljesítették is.

A Győrből Fehérvárra vezető út Györffy György rekonstrukciója szerint a Győr megyei Péren, Dörögön és Örsön keresztül vezetett Veszprém megyébe, ahonnan Aszáron és Béren át jutott Fejér megyébe. Itt Sárkány, Dobos, Medved, Mór, Söréd, Igar és Barc érintésével érte el Fehérvárt.⁸³ Azaz nagyjából a mai 81-es út nyomvonalán haladt, ahogy azt az első, második és harmadik katonai felmérés térképei is megerősítik. A késő középkori vámszedőhelyek azonban egy másik nyomvonalat jelölnek ki. Győr után a Fehérvár felé vivő úton az első jelentős vámszedőhely a Győr megyei Pázmánd volt, innen Örsön és Ászáron át vezethetett az út Hántára,⁸⁴ majd onnan Móra, a Mór és Igar közötti szakasz pedig a középkorban nem Söréden keresztül vezetett, hanem Orondon át ment Igarra.

1403. december 13-án Zsigmond király – megerősítve a pozsonyiak vámmmentességi kiváltságát – több olyan vámszedőhelyet is megemlített, ahol minden bizonnyal a pozsonyiaknak vámmmentességét csak nehézkesen sikerült érvényesíteni. Ezek között találjuk Győrt, Pázmándot (*Pasuan*), Hántát, Mórt és Fehérvárt is.⁸⁵ 1415-ben pedig az uralkodó az erdélyi szászok óvári, móri és pázmándi (*Pazon*) vámolása ellen lépett fel.⁸⁶ Az oklevélben szereplő Pazont Glaser Lajos Dunaföldvártól északra található Pázmán pusztával gondolta azonosíthatónak,⁸⁷ az oklevél címzettjeit figyelembe véve azonban csak a Győr megyei Pázmánd jöhet szóba. Három személyt nevezett meg ugyanis Zsigmond a három vám említésekor: Nassis Zubor fejéri ispánt, Silstrang Erik vitányi és gesztesi várnagyot, valamint Wolfurt Ulrik óvári várnagyot. Zubor a móri, Wolfurt Ulrik az óvári vámot felügyelte. A gesztesi és vitányi várnagy azért szerepelt az oklevélben, mert a Győr megyében Bőnynél, Pázmándnál és Szentvidnél szedett vámok Gesztes várához tartoztak, jöllehet maguk a birtokok nem

⁸² A korona elrablása i. m. 65.; Egy 12. századból származó útleírás szerint Hainburgból „két [nap az út a] Rauának nevezett várig. Ettől a vártól három nap a Wzenburchnak nevezett várig”, azaz Győrből Fehérvárra három nap alatt lehetett eljutni. Az államalapítás korának írott forrásai. Az előszót írta, a szövegeket válogatta, a kötetet szerkesztette Kristó Gyula. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár) Szeged, 1999. 160. (a vonatkozó rész Kőrösi Imre fordítása).

⁸³ Vö. ÁMTF II–III. (Győr, Komárom, Fejér megyék térképmellékletei.).

⁸⁴ Ezen az úton hagyhatta el III. Henrik serege 1051-ben Bodajkból indulva Bársonyoson, Örsön át az országot. Vö. SRH I. 179.; Veszprémi László: Az Árpád- és Anjou-kor csatái, hadjáratai. Bp. 2008. 102.; A Hánta és Ászár közötti útra lásd AO VII. 295.

⁸⁵ DF 240 491.

⁸⁶ US III. 639–640.

⁸⁷ Glaser Lajos: Dunántúl középkori úthálózata. *Századok*, 63. évf. (1929) 150.

voltak részei a vár uradalmának.⁸⁸ Ennek alapján egyértelmű, hogy a nyugatra leggyakrabban Fehérváron keresztül tartó erdélyi szászok⁸⁹ oklevelében a Győr megyei Pázmánd szerepel.

A Győrből Fehérvárra vezető útvonalról egy 1447. évi adat alapján az is kideríthető, hogy az a móri, orondi és igari vámhelyeken ment keresztül.⁹⁰ Ebben az évben az itt vámbirtokos Rozgonyi István fia János arról panaszkodott, hogy a Pozsonyból és Győrből érkezők ezek kikerülésével és a vám megfizetésének elmulasztásával Zámolyon (*per possessionem Zamor*) keresztül, álúton (*falsa via*) mennek Fehérvárra.⁹¹ Mind a négy település Csókakő tartozéka volt, így birtokosuk is azonos személy lehetett, aki pontosan tudta, hogy a kereskedőknek melyik úton kell közlekedni birtokain keresztül.

A Zámolyon keresztül történő utazás azt jelentette, hogy Győrből a Bönyön (Győr m.) és Igmádon (Komárom m.) át Budára tartó útról tértek le valahol az utazók, és így Csákváron és Zámolyon keresztül értek Fehérvárra.⁹² A kitérőt két útvonalon képzelhetjük el. Az egyik a Fejér megyei Bicskén át vezetett, amely Vitány vár tartozéka és egyben vámszedőhely volt.⁹³ Létezett azonban egy másik útvonal is, mely a Gesztes várához tartozó Környe vámszedőhelyen haladt keresztül, így a budai útról a vitányi vár vámszedőhelyénél, Bánhidánál⁹⁴ tért le. Ez utóbbi utat azonban a Vágközéből és a Csallóközből érkezők nem használhatták, mert számukra ez álútnak minősült.⁹⁵ Mindezt onnan tudjuk, hogy 1457-ben Somogyi Imre és Kaplati Mihály, a gesztesi vár várnagyai a környei vámosokkal Nagydyinyénél megtámadtak bizonyos személyeket, megkérdőjelezve, hogy a megfelelő úton közlekednek-e. Komárom megye hatósága azonban Rozgonyi János fia János kérésére úgy döntött, hogy a Vágközéből vagy Csallóközből érkezők számára az igaz út (*iusta et vera via*) a Komárom megyei vasi dunai átkelőtől Bana, Nagydinnye, Ete, Apostol, majd a Fejér megyei Mórton át vezet Fehérvárra, míg a környei vámon át vezető út álút (*falsa et iniusta via*) a számukra.⁹⁶ Mór után minden bizonnyal a fentebb ismertetett, Orondon és Igaron keresztül vezető utat használhatták, Rozgonyi János pedig minden bizonnyal a kezén lévő vámhelyek, azaz Mór, Orond és Igar védelme érdekében szólalt fel. Ez arra utal, hogy a Környén át vezető út elkerülte ezeket, és minden bizonnyal Csákváron keresztül a Zámolyon át Fehérvárra vezető útba torkollott.⁹⁷ A gesztesi vár – és így a hozzátartozó környei vám – ekkor Újlaki Miklós birtokában volt. A gesztesi várnagyok fellépésének hátterében bizonyosan az uruk, Újlaki Miklós, valamint a Rozgonyi János és testvérei közötti ellentét is szerepet játszott. Nem ez volt ugyanis az egyetlen eset, amikor Gesztes várnagyai fellép-

⁸⁸ Vö. 1440: DL 13 900; 1453: DF 261 686, 1455: Wiener Stadt- und Landesarchiv Hauptarchiv – Urkunden (1177–1526) 3608a, in: monasterium.net, URL <http://monasterium.net/mom/AT-WSStLA/HAUrk/3608a/charter>, accessed at 2015-09-03+02:00. Utolsó letöltés: 2018. október 20.).

⁸⁹ Vö. Weisz Boglárka: Vásárok és lerakatok a középkori Magyar Királyságban. Bp., 2012. 69.

⁹⁰ Ezekon a vámhelyeken keresztül menő utat a pozsonyi és a budai polgárok is használták. Vö. 1403: DF 240 491., 1437: FCD) X/7. 874.; A Fehérvár és Igar közötti utat említették 1374-ben, FCD IX/4. 627.

⁹¹ DL 14 124.

⁹² Az úthoz lásd ÁMTF II–III. (Győr, Komárom, Fejér megyék térképmellékletei).

⁹³ Vö. DL 24 732.

⁹⁴ Uo.

⁹⁵ Nem minden kereskedő vagy utazó számára álút azonban ez az út, hiszen vámszedőhelyet csak olyan útvonalon létesítettek, mely helyes, igaz út volt, legalábbis bizonyos irányból közlekedők számára.

⁹⁶ DL 93 280.

⁹⁷ Az útvonalat a fehérvári polgárok is használták, akiket 1446-ban Rozgonyi István fia János támadott meg környei birtokán, és 800 aranyforint értékű árujukat vette el. DL 88 211.

tek olyan személyekkel szemben, akik útjuk során Rozgonyi János és testvérei vámhelyein keresztül közlekedtek. Így például 1461-ben Újfalui Konde Simon gesztesi várnagy akaratából támadtak meg Bánhida és Szár között Győrbe a helyes úton (*libera via*) Budára tartó budai kereskedőket, és árujuk mellett azt a vámösszeget is elvették tőlük, amit Bicskénél, azaz Rozgonyi János vámbirtokán kellett volna kifizetniük.⁹⁸

Melyik útvonalat használhatta ezek közül a királyné, amikor Fehérvárról Győrbe tartott? Kottanerné leírása szerint a Vértes-hegységen át mentek, majd síkságra értek.⁹⁹ A leírás alapján mindkét útvonal elképzelhető lenne, ha azonban a pozsonyi bíró útját is figyelemmel kísérjük, akkor, míg őt május 23-án Fehérvárról, május 24-én már Komáromból várták vissza a királynétól, ami arra utal, hogy a Komárom felé vezető úton haladhatott a királyné Fehérvárról Győrbe. Ezt a gondolatmenetet az sem befolyásolja, hogy a pozsonyi bíró Komáromból elment-e Fehérvárra, avagy Komáromban várta be a királynét. A királyné körülbelül két hétig maradt Győrben, ahol június 7-éről ismerjük utolsó okleveleit.¹⁰⁰ Az, hogy Pozsony városába fog továbbmenni, már Győrben dőlt el. Erre való felkészülés eredményeként születhetett meg az 1440. június 2-án kelt oklevél, amelyben Erzsébet királyné a Pozsony városában lakó zsidóknak meghagyta, hogy a királyi kincstárba fizetni szokott adóikat ezen oklevél keltének napjától számítva egy évre, Pozsony városnak fizessék, amelynek azt védelmi és őrzési költségeire (*pro subsidio custodie et conservacionis eiusdem civitatis nostre*) rendelte.¹⁰¹

A királyné 1440. június 11-én érkezhett meg kedves városába, Pozsonyba,¹⁰² mert e szombati, majd az azt követő vasárnapi napon adott először a város vacsorát a királynénak. A számadáskönyv megőrzi a két étkezésre szánt alapanyagokat, azok mértékét és az azokra fordított kiadások összegét. A szombati és a vasárnapi étkezés alapanyagai között látványos különbség, hogy míg szombaton pontyot (*kerphin*), sütnivaló, illetve apróbb halat (*pach-fisch*, *klain fisch*) és rákot (*kreussen*), vasárnap különböző húsféléket (*fleischs*), ökröt (*oxen*), borjút (*kelber*), sonkát (*pache*) és szárnyasokat, tyúkot és csirkét (*alde, junge hüner*) szolgáltak fel, ráadásul bor, tej (*millich*) és tejföl (*millichram*) csak vasárnap került az asztalra, ahogy ecetet (*essich*) és tölgyfát (*aichen holcz*) is csak e két napon használtak fel a főzéshez. Mindez arra utal, hogy szombaton böjtöltek, amit jól kiegészít, hogy szombaton kétfajta sajt, érlelt és friss (*vierdige, hewrige kais*) is terítékre került, ezzel szemben vasárnap csak érlelt sajtot találunk a menüben. Az éték elkészítéséhez felhasznált zöldségek, mint leveles zöldség (*gruen kraut*), petrezselyem (*petersil*), fokhagyma (*zwiefel*), mogyoróhagyma (*aschlach*), és egyéb összetevők, mint só (*salcz*), zsír (*smalz*), tojás (*ayer*), árpakása (*gerstprein*), durvára őrölt liszt (*gries*) és finom fehér liszt (*semel mel*), illetve pékáruk, zsemle (*semellen*) és kenyérfélék (*pollein prot, lab prot*) mindkét nap feltűnnek. Gyümölcsöket mindkét nap felszolgáltak, de az első nap csak cseresznyét (*kyrschen*), vasárnap gazdagabb volt a választék: cseresznye (*kyrischen*), alma (*ephel*) és kifejezetten Erzsébet királyné számára eper (*erdper*) is.

⁹⁸ DL 15 648; Bánhida szintén Vitány várához tartozó vámszedő hely volt (DL 24 732), így a vámbirtokos itt is Rozgonyi János fia János volt.

⁹⁹ A korona elrablása i. m. 61–62.

¹⁰⁰ ZO 12.; DL 80 722, DL 80 723, DL 80 724.

¹⁰¹ Teleki X. 84.

¹⁰² [...] *amici dilecti civitas ipsa est ipsius domie regine, vosque similiter sue serenitatis estis* – DF 239 762.

Függelék

Archív hlavného mesta SR Bratislavy, Magistrát mesta Bratislavy, K 2 (Komorná kniha 1439–1440), fol. 298r–v. (régi számozás szerint: p. 603–604). Fénykép: DF 277 058.

[fol. 298r]

Czerung auf unser fraw dy künigin

Item am sambstag vor Sannd Veitstag [1440. június 11.] cham unser genedige fraw, dy künigin, hab wir geben czum obundessen umb manicherlay ding, als man das hernach geschriben sindt anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo.¹⁰³

Item umb 3 ¹⁰⁴ grosse kerphin	7 ß d. Wiener
Item umb pachfischs und ander klain fischs	1 lb. 24 d. W[iener]
Item umb 2000 kreussen	3 ß 10 d. Wien[er]
Item umb 1 hafen smalcz	6,5 ß d. Wiener
Item und mer umb 2 hefen smalcz, paide umb	1 lb. 28 d. [Wiener]
Item umb gruen kraut und petersil }	
Item umb 2 libra ayer	70 d. Wiener
Item umb czwieffal und aschlach	38 d. W[iener]
Item umb 1 putten kyschen	60 d. Wiener
Item umb 4 virdige kais per 24 d. Wiener	3 ß 6 d. Wie[ner]
Item und umb 6 hewrige kais per 10 d. Wiener	60 d. Wiener
Item umb 4 kveffl salcz per 10,5 d. Wiener	42 d. Wien[er]
Item umb 31 hafen klain und gros	7 ß 24 d. [Wiener]
Item umb 1 libra polleins prot per 1 newen d. facit	12 ß d. Wien[er]
Item und umb 5 solidus semellen, ye czwa per 1 newen denar, facit	5 ß d. Wiener
Item und umb 32 gros lab prot per 3 d. Wiener facit	3 ß 6 d. Wien[er]
Item am suntag vor Sannd Veitstag [1440. június 12.] hab wir geben umb fleischs czu dem mal umb 1 oxen vom Larentz Viertzker	3 fl. auri
Item von dem Pernhart Fleischker 1 guten pachen umb	2,5 fl. Auri

Summa 9 l. 83 d. und 5,5 fl.

[fol. 298v]

Item von den Sigel von Teben 3 kelber per 50 new d. facit 7 ß d. Wiener 15 d. W[iener] ¹⁰⁵	
Item umb 24 alde huenner per 10 d. Wiener facit	[<i>nincs összeg!</i>] ¹⁰⁶
Item und umb 56 junge hüenner per 7,5 d. Wiener facit	7 ß d.

¹⁰³ A szombati vacsora költségeinek hibás kiadását ld. Knauz Nándor: A magyar egyház régi szokásai. *Magyar Sion* 6. évf. (1868) 179–180.

¹⁰⁴ A szövegben előforduló római számokat arab számokkal közöljük.

¹⁰⁵ Itt valójában 225 bécsi dénárnak, azaz 7,5 solidusnak kellene szerepelnie.

¹⁰⁶ Az összeg, azaz 240 dénár (1 libra) hiányzik.

Item umb gerst prein	40 d. Wiener
Item und umb 5 vierdige kais per 24 d. Wiener facit	0,5 lb. d.
Item und umb 2 spen veril per 22 d. Wiener facit	44 d.
Item umb gruen kraüt und petersil	50 d. Wiener
Item umb czwiefal und aschlach	32 d. Wiener
Item umb ephel	40 d. Wiener
Item umb millich und millichram	83 d. Wiener
Item umb erdper der jungen künigin	24 d. Wiener
Item umb gries und semel mel	60 d. Wiener
Item der jungen künigin und der alden umb	
1 putten kyrischen und ander leuten	70 d. Wiener
Item umb polleins prot 400 lab per 1 new d. facit	2,5 lb. d. Wiener
Item und umb 300 semellen	7,5 ß d. Wiener
Item umb 4 flaschn mit wein der kunigin besunder von der Hanus Pewrin 2 flaschen paid zu 12 pinten per 9 d. Wiener und von den Hanns Feyrtag 2 flaschen, darin ist gegangen auch 12 pint per 12 d. Wiener czum mall und czu ainen slof trunk facit 1lb. 12 d. Wiener	
Item umb ein fiertl essich und 2 pint per 15 d. facit	6 ß d. Wiener
Item ain dreyling wein von dem czehent wein	
Item und umb 2 fuder aichen holcz	0,5 lb. d. Wiener

Summa summarum 19 lb. 58 d. Wien. und 5,5 fl. Auri

Summa 9 lb. 7 ß 5 d.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Ez 15 dénárral több, mint a felsorolt összegek.